

Az Angyalkert halála

Az angyal, aki az Angyalkertet alapította, grófnő volt, Brunswick Teréziának hivatka, alyja Antal, szeptemvir, ő maga brünni alapítványi hölgy, s a kilenc szimfónia zeneköltőjének életében az „unstreblliche Geliebte”. Hogy szerette-e Beethoven, arról vitatkoznak a tudós bogarászók, a biográfusok. A Fisdur zongoraszonáta, melyet B. Teréznek ajánlott, még nem bizonyítja a szerelmet, aztán az a szerelmes levél, melyet Beethoven hagyatékában találtak, éppen úgy szólhatott Streicher Nanetthez, Sebald Amáliához, Maljatti Terézhez, Erdödy Mária grófnőhöz, vagy a kalandos sorsu Guicciardi Giuliettához, mint Brunswick grófkisasszonyhoz. Kalischer ur „Beethovens Frauenkreis” című művében huszonnyolc olyan nőről emlékezik meg, akik jelentősebb szerepet játszottak a zeneszerző életében. A huszonnyolc közül egy Brunswick Terézia, kit fentebb, mint angyalt emlegettünk, mert az volt, annak kellett lennie. Annyi bizonyos, hogy a grófkisasszony zongorázni tanult nővérével együtt Beethovenól Bécsben, miközben az özvegy mama férjet keresett lányai számára. Jozefin, a fiatalabb kontesz, férjhez is ment a korosodó Deym grófhoz, míg Teréz hoppon maradt. Jozefin ugyilátszik jobban értette a férjsfogás művészetét. Erre vall az a pár sor is, amit Terézia nénje emlékkönyvébe irt: „L'amour est la seul passion des femmes.”

Terézia grófkisasszonynak hát nem kötötték be a fejét a császárvárosban, a mama hazahozta Martonvásárra, ahol a gyönyörű parkban minden rokonnak, jóbarátnak és barátnőnek volt egy hársfája, melynek kergébe a tulajdonos nevét vésték be. Később Beethoven is kapott egy ilyen hársfát, amikor 1800 májusában Martonvásáron át eljött hozzánk és a Magyar Kurir szerint „a Budai Theatrumban Concert tartatott, amelyben egy Beethoven nevű híres muzsikus a Forte-Pianón való mesterség jádzása által mindenkinek magára vonta a figyelmetességét.”

Terézia grófnő levelezése, naplója szintén nem árul el semmi olyat, amiből azt lehetne gondolni, hogy kettőjük között meghittebb kapcsolat volt, hogy több volt rokonszenvenél és barátság nál. A grófnő „szebblelkű” hölgyeink közé tartozott, aki nemcsak a muzsikát szerette, hanem minden szépért, jóért tudott lelkesedni. Utazgatásai során megismerkedett ama Pestalozzival, aki a gyermeknevelés európai híru reformátora volt, s eszméinek megnyerte Brunswick Teréziát is. A grófkisasszony tehát hazaérkezve Magyarországra elhatározta, hogy az ugynevezett „Pestalozzi rendszert” nálunk is megvalósítja a gyakorlatban. 1825-ben kezdte el uttörő munkásságát a modern gyermeknevelés terén. Erősnek, kitartónak kellett lennie, hogy három éven keresztül állni tudta a harcot, lúszen közben ilyeneket kapott felsőbb helyről, ahol tervét előterjesztette: „A népnek engedelmességre és nem nevelésre van szüksége.” Aztán addig-addig mesterkedett, míg megnyerte szándékának Mária Dorottya királyi hercegasszonyt s 1828-ban megnyithatta nemcsak Magyarországon, hanem az egész Monarchiában az első kisdédóvó intézetet.

Ez volt az „Angyalkert.”

A Brunswick családnak gyönyörű kastélya volt a budai Várban, de volt egy házuk is, a Krisztinavárosban, a kölépcső mellett, 236. helyrajzi szám alatt. Ebből a házból csinálta meg Terézia grófnő az „Angyalkertet.” Ma Mikó-utca 1. szám alatt van bejegyezve a telekkönyvben, főfrontja a Vérmezőre néz és holnap lebontják. A Vérmező felőli oldalon ott áll a fekete márványtábla, aranybetűkkel, mely Brunswick Terézia és az Angyalkert emlékét idézi. A székesfőváros állította, 1899-ben, 38 esztendővel azután, hogy a nemes alapítót eltemették.

A lakók már kiköltöztek az egykori Angyalkertből, csak a poloskák nyoma maradt a régi falakon, hiszen az utolsó évtizedekben már bérház volt. Mint bérház ócska lett, elavult. A szobák alacsonyok, bolthajtásosak, a folyosó keskeny, sötét, szinte alagutyszerű. Az udvaron két öreg fa, frissen pattanó rügyekkel a koratavasban, az enyhe napsugárban. Mindenütt a bontásból kikerült anyagok, cserép, deszka, rozsdás vasak. Korhadt kerendák, s a szemét, a salak, ami ilyen alkalmakkor olyan mennyiségben kerül elő, hogy háromszor ekkora házból is sok lenne. Továbbá ágyugolyók, egyrészt a török, másrészt a német világ emlékei, egyébként egyáltalán nem ritkaságok itt a Várbástya környékén.

Két gyerek játszik a piszokban. Az egyik fején piros huszársapka, vállán ócska autópneumatik. A másik a felszedett padlózat elatt összegyűlt évszázados szennyben turkál. Aztán az elárvult vizesaphoz megy, megerecszti, aládugja a kezét és keservesen üvölt: „minek is mostam meg, most mibe törüljem meg.”

Ha az egykori Angyalkert angyala, alapítója, Terézia grófnő hallaná, biztosan megtörölné a vizes gyerekezeket csipkével szegélyezett, beillatozott keszkenőjével.

Lestyán Sándor